

ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΕΤΕΠΑΜ

2^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΝ

21-24 Μαΐου 2009

Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη
Πειραιώς 138

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΩΝ

Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης
Πρυτανεία Ε.Μ.Π.
Κοσμητεία Πολυτεχνικής Σχολής Α.Π.Θ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ

Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.
Σχολή Πολιτικών Μηχανικών Ε.Μ.Π.
Σχολή Αγρονόμων – Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Τρεις κατοικίες στα τείχη της Βέροιας: Από την τεκμηρίωση στην αποκατάσταση

Κλεοπάτρα Μ. Θεολογίδου
Αρχιτέκτονας Μηχανικός, Αναστηλώτρια

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι κατοικίες βρίσκονται στη νότια οχύρωση της Βέροιας, σε ένα από τα ελάχιστα τμήματά της που σώζονται σε αρκετό μήκος και ύψος. Η πρώτη κατοικία είναι κτισμένη πάνω σε πύργο, η δεύτερη, πάνω και πίσω από το διάμεσο τείχος, ενώ η τρίτη κατοικία και η οικοπεδική έκταση του συνόλου αναπτύσσονται βόρεια του τείχους, εντός της οχυρωμένης πόλης. Το συγκρότημα αποτελεί ιδιοκτησία του Υπουργείου Πολιτισμού και απαλλοτριώθηκε προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του Βυζαντινού Μουσείου, με την αυλή του οποίου βρίσκεται σε άμεση επαφή.

Όλα τα κτήρια δέχθηκαν εκτεταμένες μετατροπές, πολλές από τις οποίες υποβαθμίζουν την αξία τους και επιπλέον είναι μη αναστρέψιμες. Ακόμα, η κατάστασή τους, λόγω της χρόνιας εγκατάλειψής τους, είναι κρίσιμη. Για το συγκρότημα εκπονήθηκε μελέτη¹ με στόχο αφενός τη στερέωση – δομική αποκατάστασή του και αφετέρου τη μετατροπή του σε χώρους γραφείων, βιβλιοθήκης και μικρού αναψυκτηρίου. Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στο δεύτερο σκέλος της μελέτης, με έμφαση στη μεθοδολογία προσέγγισης, που στηρίχθηκε στον εντοπισμό των αξιών του συνόλου μέσα από την αρχιτεκτονική ανάλυση και τεκμηρίωση των κτηρίων και του περιβάλλοντα χώρου τους, αξίες, οι οποίες καθόρισαν και τις συνθετικές επιλογές.

Θέματα, όπως συμπλήρωση κενών - κατεστραμμένων τμημάτων κτηρίων και η ενοποίησή τους ώστε να εξασφαλίζεται η εσωτερική κυκλοφορία, η επικοινωνία του συγκροτήματος με το κεντρικό, ήδη σε λειτουργία, κτήριο του μουσείου, η αρχιτεκτονική νέων κατασκευών που θα πρέπει να προστεθούν στο οικόπεδο για να καλυφθούν οι λειτουργικές ανάγκες του μουσείου, αποτέλεσαν κεντρικά ζητήματα της μελέτης.

Εικ. 1. Το συγκρότημα των τριών κτηρίων. ΝΑ γωνία

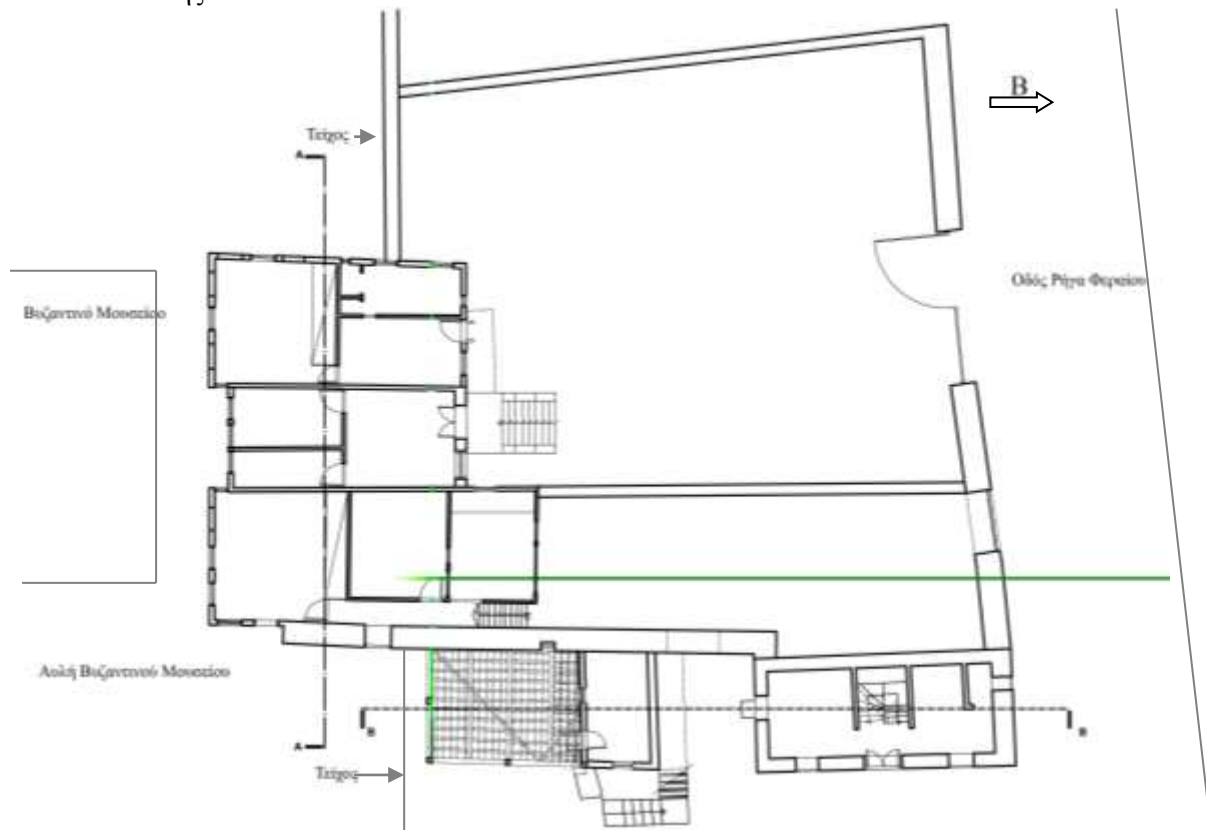

Εικ. 2. Τμήμα του διαμέσου τείχους, δυτικά του συνόλου

2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Η Βέροια έχει μια λαμπρή ιστορία που ξεπερνά τα 2.500 χρόνια, στην ίδια θέση και με την ίδια ονομασία. Σημαντικά υλικά κατάλοιπα από όλες τις ιστορικές περιόδους διασώζονται, άλλα ορατά και ευρέως γνωστά, όπως οι βυζαντινοί και μεταβυζαντινοί ναοί της με την περίτεχνη ζωγραφική, άλλα καταχωμένα ή κρυμμένα σε υπόγεια πολυκατοικιών και άλλα λιγότερο γνωστά για διάφορους λόγους. Στα τελευταία ανήκει και η οχύρωση της πόλης, της οποίας τα αρχαιότερα τμήματα που διατηρούνται μέχρι σήμερα ανάγονται στους ελληνοιστικούς χρόνους. Από τα τείχη της Βέροιας σώζονται αρκετά τμήματα σήμερα, πολλά σε ικανό ύψος, κρυμμένα όμως τα περισσότερα πίσω από παλαιές ή νεότερες οικοδομές, δεν είχαν την τύχη να προβληθούν κατάλληλα.

Διατηρούνται ακόμα σημαντικά οθωμανικά μνημεία και τμήματα από την εντός των τειχών παλαιά πόλη, σε 5 θύλακες (περιοχές Κυριώτισσα, Μακαριώτισσα, Παναγία Δεξιά, Εβραϊκή συνοικία, αγορά) και πολλά διάσπαρτα σε όλη την πόλη νεότερα κτίσματα, κατοικίες, βιοτεχνικές και εμπορικές εγκαταστάσεις. Τα περισσότερα κτήρια της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής χρονολογούνται στον 19^ο και αρχές του 20^{ου} αιώνα, ενώ υπάρχουν και ελάχιστες κατοικίες που διασώζουν φάσεις από τον 18^ο αιώνα. Από τα κτήρια αυτά, τα περισσότερα είναι εγκαταλειμμένα και ερειπωμένα, ή εξαιρετικά αλλοιωμένα από μεταγενέστερες επεμβάσεις ή αγνώριστα από πρόσφατες εργασίες «αποκατάστασης»².

Σχέδιο 1. Κάτοψη συγκροτήματος. Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης

3. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

Τα τρία κτήρια κτίστηκαν σε διαφορετικές εποχές, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την αρχιτεκτονική τους, η οποία ακολουθεί διαφορετικά πρότυπα. Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, το ΝΔ ήταν το σπίτι του αγά της περιοχής και στο ΝΑ ζύγιζαν τα εμπορεύματα πριν από την είσοδό τους στην πόλη.

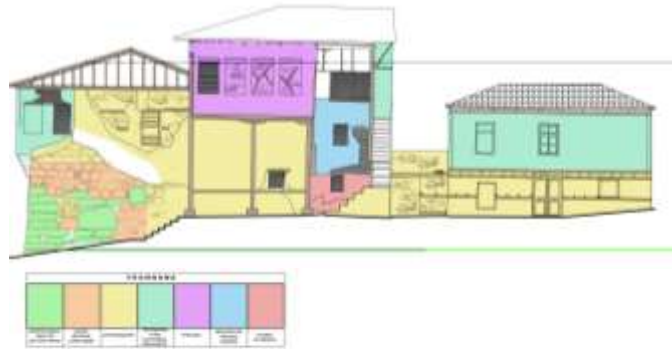
Στην κατασκευή παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες (σχ. 2, 3). Είναι όλα μικτές κατασκευές. Τα ισόγεια και περιορισμένα τμήματα των ορόφων τους είναι λασπόκτιστες λιθοδομές, ενώ οι όροφοι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι ξυλοκατασκευές. Διαφοροποιήσεις στις ξυλοκατασκευές διαπιστώνονται κυρίως στα υλικά πληρώσεως, τα οποία είναι είτε μικρών διαστάσεων πωρόλιθοι με λάσπη, είτε ξύλινοι πήγεις, σε διάφορα πλάτη. Καλύπτονται με κεραμοσκεπείς ξύλινες στέγες, με διαφοροποιήσεις σε επιμέρους κατασκευαστικές λεπτομέρειες. Οι οροφές των κύριων χώρων κατοίκησης είναι ξύλινες, απλές, τυπικές, με φαρδιές σανίδες και αρμοκαλύπτρες, με μικρές επίσης διαφοροποιήσεις, χωρίς ιδιαίτερες διακοσμητικές προθέσεις.

Το ΝΑ κτήριο είναι το παλαιότερο των τριών κτηρίων, το οποίο είναι διώροφο με μεσοπάτωμα. Είναι το πλέον αλλοιωμένο, από τις ελάχιστες περιπτώσεις κτηρίων που έχουν «κοπεί» από τις δύο πλευρές του, βόρεια και δυτικά, με αποτέλεσμα να διατηρείται σήμερα ένα μικρό τμήμα του, το ένα τέταρτο περίπου του αρχικού. Έντονο στοιχείο αποτελεί η στέγη του, με την αστρέχα να προεξέχει πλέον του ενός μέτρου και τη χαρακτηριστική καμπύλη στη γωνία. Ένα άλλο στοιχείο, εξίσου χαρακτηριστικό του κτηρίου αυτού είναι ο ισόγειος ημιυπαίθριος χώρος του με τις ψηλές ξύλινες κολόνες, που δίνουν

την αίσθηση ότι η γωνία του αιωρείται (εικ. 3). Στο μοναδικό δωμάτιο του ορόφου σώζεται η μουσάντρα, με ενδιαφέροντα διακοσμητικά στοιχεία, τυπικά της εποχής. Από τις όψεις του, οι δύο μόνο είναι διαμορφωμένες, ενώ οι υπόλοιπες δύο σχηματίζονται από τα τμήματα του εσωτερικού του σπιτιού που αποκαλύφθηκαν, μετά την καθαίρεση του υπολοίπου. Έτσι, δυτική όψη είναι ο μεσότοιχος του αρχικού σπιτιού, ενώ η βόρεια χαρακτηρίζεται από τα πρόχειρα υλικά με τα οποία φράχθηκε το κενό που δημιουργήθηκε στο κτήριο, προκειμένου να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη ωφέλιμη επιφάνεια (εικ. 4).

Σχ. 2 Νότια όψη. Υλικά κατασκευής

Σχ. 3 Ανατολική όψη. Υλικά κατασκευής

Εικ. 3 Το παλαιότερο κτήριο του συγκροτήματος. ΒΑ γωνία

Εικ. 4 Το παλαιότερο κτήριο του συγκροτήματος. ΒΔ γωνία

Το ΝΔ κτήριο, η κατοικία επί του πύργου, ιδιαίτερα εντυπωσιακή από τη νότια όψη (εικ. 5), μεταμορφώνεται σε υπερυψωμένη ισόγεια κατοικία από την πλευρά της οδού Ρήγα Φεραίου (εικ. 6), λόγω της έντονης υψομετρικής διαφοράς της στάθμης του εδάφους, ανάμεσα στην εξωτερική και την εσωτερική παρειά του τείχους, με αποτέλεσμα την έντονη αντίθεση ανάμεσα στην επιβλητική και εντυπωσιακή νότια όψη και στην εξαιρετικά χαμηλών αναλογιών βόρεια, η οποία επιπλέον είναι αλλοιωμένη και υποβαθμισμένη. Στην αρχική της μορφή, η κατοικία αυτή παρουσιάζει και στην οργάνωση και στη μορφή τα τυπικά χαρακτηριστικά των κατοικιών με νεοκλασικές επιδράσεις. Έντονο στοιχείο η συμμετρία και στην κάτοψη και στην κύρια νότια όψη. Ο χώρος εσωτερικά οργανώνεται από τέσσερα δωμάτια, τοποθετημένα ανά δύο εκατέρωθεν μιας διαμπερούς σάλας, αξονικά τοποθετημένης. Υπόγειο της κατοικίας αποτελεί το εσωτερικό του πύργου, το οποίο ήταν πρόχειρα διαμορφωμένο για να καλύψει τις ανάγκες αποθήκευσης.

Το ΒΑ κτήριο είναι μεταγενέστερο των άλλων δύο. Είναι διώροφο, με ορθογώνια κάτοψη και απλή οργάνωση. Η διάταξη των χώρων και στο κτίριο αυτό είναι συμμετρική, με τη σάλα τοποθετημένη αξονικά και ανά ένα δωμάτιο εκατέρωθεν αυτής και στους δύο ορόφους. Στη σάλα, στο ισόγειο, απέναντι από την είσοδο, βρίσκεται η σκάλα, επίσης αξονικά τοποθετημένη. Όλοι οι χώροι είναι

μικρών διαστάσεων. Η στέγη του είναι τρικλινή, με πολλή μικρή αστρέχα. Οι όψεις είναι λιτές, χωρίς διακοσμητικές προθέσεις, καλυμμένες με πεταχτό επίχρισμα, πιθανόν μεταγενέστερο (εικ. 7). Το μόνο στοιχείο που παρουσιάζει ενδιαφέρον, από πλευράς αισθητικής, είναι η εξωστόθουρα. Το κτήριο έχει τρεις διαμορφωμένες όψεις, ενώ η τέταρτη, προς τα δυτικά, είναι τυφλή, σε επαφή με την αυλή του συνόλου (εικ. 8).

Εικ. 5 Κατοικία επί του πύργου. ΝΑ γωνία

Εικ. 6 Κατοικία επί του πύργου. Βόρεια όψη

Εικ. 7 Το τρίτο κτήριο του συγκροτήματος. ΒΑ γωνία

Εικ. 8 Το τρίτο κτήριο του συγκροτήματος. Δυτική όψη

4. ΠΕΡΙΒΑΛΛΩΝ ΧΩΡΟΣ

Η είσοδος στο συγκρότημα γίνεται από την οδό Ρήγα Φεραίου. Ανατολικά ορίζεται από έναν αδιέξοδο στενό δρόμο, δυτικά το οικόπεδό του συνορεύει με άλλη ιδιοκτησία και νότια «βλέπει» στην αυλή του μουσείου.

Το όριο ήταν το στοιχείο που για πολλούς αιώνες χαρακτήριζε την περιοχή. Νότιο όριο της τειχισμένης πόλης, τεχνητό όριο ως οχύρωση, αλλά και φυσικό όριο ως χείμαρρος που έρρεε παράλληλα με το τείχος και παρείχε υδροκίνηση σε πληθώρα βιοτεχνικών εγκαταστάσεων που αναπτύχθηκαν στις όχθες του. Όριο ανάμεσα στις χριστιανικές με τις μουσουλμανικές συνοικίες και όριο ανάμεσα στις χρήσεις, κατοικία και μεταποίηση.

Σήμερα, ο περιβάλλον χώρος των κτηρίων παρουσιάζει έντονες ποιοτικές διαφορές, όπως και οι ίδιες οι όψεις του συγκροτήματος. Η όψη του προς την αυλή του μουσείου (νότια όψη, εικ. 9) συγκροτείται από το τείχος της πόλης και τον πύργο, που διατηρούνται σε μεγάλο ύψος, και τα δύο παλαιότερα και πιο ενδιαφέροντα κτήριά του, των οποίων οι όψεις προς την πλευρά αυτή έχουν τις λιγότερες αλλοιώσεις. Σε ένα επίπεδο πιο μπροστά βρίσκεται ο αποκαταστημένος υδρόμυλος του Μάρκου και σήμερα βυζαντινό μουσείο, μια κατοικία στο ανατολικό όριο του οικοπέδου, όπου αρχικά πλήρωναν οι εισερχόμενοι στην πόλη τα διαπύλια τέλη και ακόμα ανατολικότερα ένα άλλο επιβλητικό κτήριο πάνω στο τείχος, το τζαμί του Μαχμούτ Τσελεμπή (19^{ος} αι.) και αργότερα κατοικία. Ελάχιστα στοιχεία από το τζαμί σώζονται σήμερα, ανάμεσα στα οποία η βάση του μιναρέ, ορατή από την αυλή

του μουσείου. Στην αυλή του τζαμιού και στο χώρο, μέχρι περίπου το γωνιακό κτήριο του συγκροτήματος, υπήρχε μικρό νεκροταφείο. Σήμερα, στο μεσοδιάστημα αυτό έχουν κτισθεί νέες οικοδομές, χαμηλής αισθητικής. Το τείχος διατηρείται και συνεχίζεται προς τα ανατολικά, παράλληλα με την οδό Θωμαΐδου με τις χαρακτηριστικές παραδοσιακές κατοικίες κτισμένες στις απολήξεις του, ενώ προς τα δυτικά συνεχίζεται μεν αλλά είναι δυσδιάκριτο, καθώς κρύβεται πίσω από νεόδμητες οικοδομές.

Εικ. 9 ΝΑ όψη του συγκροτήματος και περιβάλλον χώρος. Αριστερά προβάλλει το Βυζαντινό Μουσείο και δεξιά, το χαμηλό κτήριο με την τυφλή όψη, είναι το κτήριο όπου πλήρωναν οι εισερχόμενοι στην πόλη τα διατύλια τέλη. Πάνω από αυτό και συνεχίζει το τείχος και επ' αυτού το τζαμί του Μαχμούτ Τσελεμπί.

Ο περιβάλλον χώρος προς την οδό Ρήγα Φεραίου, την εντός δηλαδή των τειχών περιοχή, αν και γειτνιάζει με τη διατηρητέα περιοχή της Κυριώτισσας, χαρακτηρίζεται από νέες οικοδομές, αδιάφορες στην πλειοψηφία τους. (εικ. 10). Προς την πλευρά αυτή, ακόμα και η όψη του συγκροτήματος (βόρεια όψη), είναι εξαιρετικά αλλοιωμένη και υποβαθμισμένη (εικ. 11).

Εικ. 10. Περιβάλλον χώρος στην εντός των τειχών περιοχή. Δεξιά το ΒΑ κτίσμα και η αυλή του συγκροτήματος

Εικ. 11 Περίφραξη αυλής και όψη του συγκροτήματος στην εντός των τειχών περιοχή.

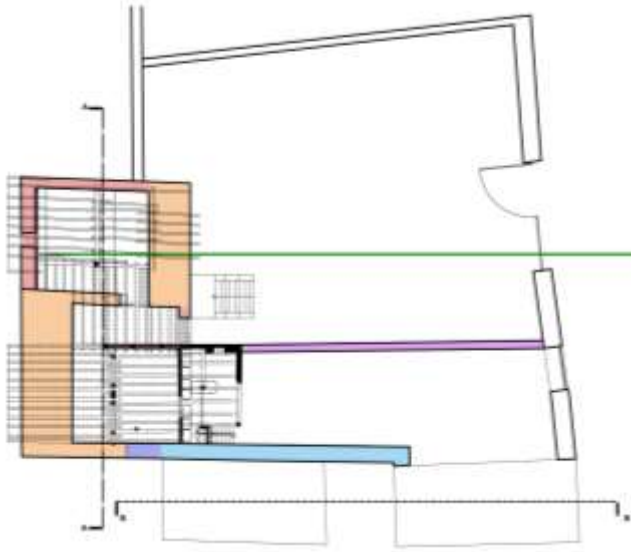
5. ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΣΤΡΩΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ

Γραπτές μαρτυρίες ή επιτόπια στοιχεία, όπως ενσωματωμένες επιγραφές με ημερομηνίες δεν βρέθηκαν μέχρι σήμερα. Η χρονολόγηση των κτηρίων, ο εντοπισμός των αλλαγών που υπέστησαν στον χρόνο, η χρονική αλληλουχία των αλλαγών αυτών και η αξιολόγησή τους στηρίχθηκαν στη συστηματική χωρική ανάλυση του συγκροτήματος, ως σύνολο και ως επιμέρους στοιχεία, σε κατασκευαστικά δεδομένα, σε μορφολογικά χαρακτηριστικά και σε επιμέρους στοιχεία, όπως αρμοί και ίχνη από προγενέστερες κατασκευές. Από την προσέγγιση αυτή προέκυψαν οι εξής πληροφορίες:

5.1 Πύργος οχύρωσης

Ο πύργος και το τείχος στη θέση αυτή διασώζουν πολλές οικοδομικές φάσεις (σχ. 4), η αρχαιότερη από τις οποίες ανάγεται στους ελληνιστικούς χρόνους, με πολλά αρχιτεκτονικά μέλη σε δεύτερη χρήση (εικ. 5). Πολλά, αδιερεύνητα αρχαιολογικά, στοιχεία που υφίστανται επιτόπου θα δώσουν στο μέλλον ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την οχύρωση της Βέροιας. Παρουσιάζονται παρακάτω όσα

από τα στοιχεία αυτά εντοπίσαμε, με κάποιες πρώτες παρατηρήσεις και απόπειρες ερμηνείας, στοιχεία τα οποία οδήγησαν στην επιλογή ο χώρος να διαμορφωθεί και να αναδειχθεί ως επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος για το κοινό.

Σχ. 4 Πύργος οχύρωσης. Οικοδομικές φάσεις

Εικ. 12 Νότια όψη. Διακρίνεται ο αρμός στο μέσο και η διαφορετική δόμηση.

Εικ. 13 Διάμεσος τοίχος στο εσωτερικό του πύργου. Δυτική πλευρά. Διακρίνονται οι μεγάλοι δόμοι δόμησης.

Εικ. 14 Η γωνία που συναντά ο διάμεσος τοίχος (αριστερά) το νότιο. Διακρίνονται οι ξυλοδεσιές που σταματούν στη γωνία. Η παρειά αυτή του διάμεσου τοίχου συνεχίζεται μέχρι την εξωτερική όψη.

Ο πύργος είναι σήμερα χωρισμένος σε δύο επιμέρους χώρους. Από την προσεκτική παρατήρηση της νότιας όψης του διαπιστώσαμε ότι το δυτικό μισό της όψης έχει τελείως διαφορετική δόμηση από το υπόλοιπο τμήμα της προς τα ανατολικά. Το δυτικό τμήμα είναι κατασκευασμένο από αργολιθοδομή ενισχυμένο με ξυλοδεσιές, ενώ το ανατολικό από αρχιτεκτονικά μέλη και μεγάλους ορθογώνιους δόμους. Στο μέσο περίπου της όψης είναι εμφανής ο κατακόρυφος αρμός ανάμεσα στα δύο τμήματα (εικ. 12). Σε οριζόντια τομή του πύργου, η τοιχοποιία που αντιστοιχεί στο ανατολικό τμήμα της νότιας όψης έχει πάχος 2,5m περίπου, ενώ στο δυτικό 0,80m. Ακόμα, η δυτική παρειά του εσωτερικού τοίχου, που χωρίζει τον πύργο στους δύο επιμέρους χώρους, συνεχίζεται μέχρι τη νότια όψη και

αντιστοιχεί στον κατακόρυφο αρμό που αναφέραμε. Ο τρόπος δόμησης στον τοίχο αυτό είναι παρόμοιος με αυτόν του ανατολικού τμήματος της νότιας και της ανατολικής όψης, με μεγάλους δηλαδή, σχετικά ορθογώνιους, δόμους. (εικ. 13, 14) Πρόκειται δηλαδή για τη δυτική όψη του αρχικού πύργου, ο οποίος ήταν αρχικά μισός περίπου σε μέγεθος σε σχέση με τον σημερινό και καταλάμβανε το ανατολικό του τμήμα.

Εικ. 15 Χαμηλός τοίχος με μεγάλους δόμους στο εσωτερικό του δυτικού τμήματος του πύργου, ο οποίος φαίνεται να αντιστοιχεί στο μεταπύργιο δυτικά.

Εικ. 16 Το πρόχειρα διαμορφωμένο άνοιγμα (αριστερά), για την προσπέλαση στο μεταγενέστερο δυτικό τμήμα του πύργου.

Άλλα στοιχεία, όπως το μη διαμορφωμένο πρόσωπο στην εσωτερική παρειά της τοιχοποιίας του νότιου τοίχου και το μεταγενέστερα κλεισμένο με ξυλοκατασκευή τμήμα της βόρειας όψης του αρχικού πύργου οδηγούν στην υπόθεση ότι ο πύργος πιθανόν να ήταν σχήματος Π.

Ακόμα, άλλα στοιχεία δηλώνουν ότι η οργάνωση της οχύρωσης στη θέση αυτή ήταν τελείως διαφορετική από τη σημερινή. Η στάθμη του δαπέδου του μεταγενέστερου τμήματος του πύργου είναι κατά πολύ χαμηλότερη από εκείνη του ανατολικού. Στο δάπεδο του τμήματος αυτού σώζεται, σε χαμηλό ύψος, τοίχος, με διαμορφωμένη όψη προς τα νότια (εκτός του αρχικού περιγράμματος των τειχών περιοχή), που φαίνεται να φθάνει σε βάθος μέχρι τον αντίστοιχο βόρειο τοίχο του τμήματος αυτού (εικ. 15), ο οποίος έχει πάχος 2m περίπου. Το άνοιγμα επί του μεσότοιχου του πύργου, που οδηγεί στο δυτικό τμήμα του είναι μεταγενέστερο, χωρίς ιδιαίτερη επιμέλεια κατασκευασμένο (εικ. 16) και είναι εμφανές ότι ο τοίχος αυτός συνεχιζόταν για να ενωθεί με τον βόρειο τοίχο. Έχουμε και φάση προγενέστερη της ελληνιστικής; Έχουμε μεγάλο πάχος διάμεσου τείχους, το οποίο έφθανε τα 4,50m ή μήπως βρίσκεται εδώ η ΝΑ πύλη (Οψικιανή) που ανοιγόταν στον δρόμο προς την Πιερία; Οι εκτεταμένες επιχώσεις στην εσωτερική παρειά του διάμεσου τείχους και του εσωτερικού του ανατολικού, αρχαιότερου τμήματος του πύργου, εμποδίζουν την καθαρή εικόνα του συνόλου και επομένως, χωρίς ανασκαφική έρευνα η οποιαδήποτε παραπέρα απόπειρα ερμηνείας στηρίζεται σε υποθέσεις.

5.2 ΝΔ κτήριο

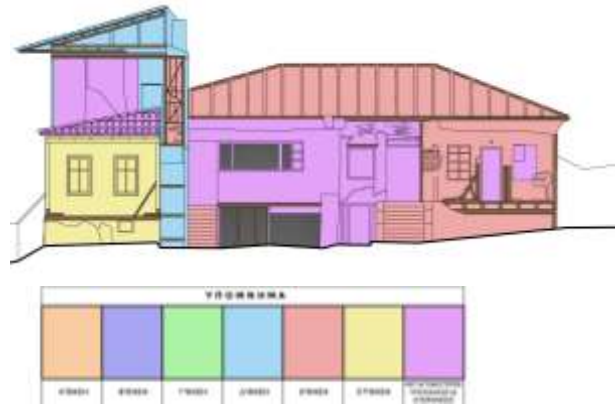
Το κτήριο αυτό, πάνω από τον πύργο, θα πρέπει να κτίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, εάν λάβουμε υπόψη την εσωτερική οργάνωσή του και τη μορφολογία των όψεων που παραπέμπουν σε νεοκλασικά πρότυπα. Η νότια και η ανατολική όψη του (εικ. 5) και σε μεγάλο ποσοστό η δυτική (εικ. 17) διατηρούνται σχεδόν ακέραιες και ανήκουν στην αρχική φάση της κατασκευής της, η οποία ενδέχεται να συμπίπτει με την επέκταση του πύργου προς τα δυτικά, αν λάβουμε υπόψη το μικρό αρχικά μέγεθός του, ανεπαρκές για τα ζητούμενα της κατοικίας. Στην κατασκευή της κατοικίας αυτής προφανώς οφείλεται η καθαίρεση του δυτικού τμήματος της ΝΑ κατοικίας.

Αργότερα το κτήριο διαιρέθηκε σε τρεις κατοικίες (σχ. 5), με περιορισμένες όμως και αναστρέψιμες σε μεγάλο ποσοστό αλλαγές στο εσωτερικό της. Αντίθετα, η βόρεια όψη καθαίρεθηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου, με εξαίρεση τη δυτική πλευρά της, και τμήματα του κτηρίου επεκτάθηκαν προς τα

βόρεια, με πρόχειρες στο σύνολό τους κατασκευές. Ίχνη από ανοίγματα στο δυτικό της τμήμα διασώζουν την οργάνωση της όψης στη θέση αυτή (σχ. 6, εικ. 18).

Σχ. 5 Κάτοψη ισογείου. Οικοδομικές φάσεις

Σχ. 6 Βόρεια όψη. Οικοδομικές φάσεις

Εικ. 17 Δυτική όψη κατοικίας πάνω από τον πύργο

Εικ. 18 Δυτικό τμήμα βόρειας όψης. Η πόρτα δεξιά διανοίχθηκε στη θέση παραθύρου και το οι διαστάσεις στο δεξί παράθυρο περιορίστηκαν.

5.3 ΝΑ κτήριο

Το ΝΑ κτήριο αποτελεί, όπως προκύπτει από την στέγη, το ένα τέταρτο περίπου του αρχικού κτίσματος. Είναι εξαιρετικά δύσκολο από το εναπομείναν τμήμα να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα ως προς την αρχική του μορφή. Παρόλα αυτά, στηριζόμενοι σε κάποιες παρατηρήσεις και σε συγκριτική μελέτη με άλλα κτήρια της ίδιας εποχής, μπορούμε να κάνουμε κάποιες υποθέσεις.

Είναι προφανές ότι το κτήριο συνεχιζόταν προς τα δυτικά και βόρεια. Πρόσθετα στοιχεία στη δυτική, τυφλή όψη, όπως ίχνη από επιχρίσματα και φραγμένη πόρτα στον όροφο (εικ. 19), καθώς και φραγμένη πόρτα στο ισόγειο (εικ. 20), πλάτους 2m, σύνηθες πλάτος θυρών σε αποθήκες στα κατώγια των παραδοσιακών σπιτιών, δηλώνουν ότι οι κλειστοί χώροι του σπιτιού αναπτύσσονταν κυρίως προς τα δυτικά.

Η άποψη αυτή ενισχύεται από την οργάνωση του σωζόμενου ανατολικού τμήματος του σπιτιού. Από τις απολήξεις των ξύλινων υποστυλωμάτων του ισογείου ημιυπαίθριου χώρου και του κλειστού προς τα βόρεια τμήματός του καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο ημιυπαίθριος χώρος κάλυπτε αρχικά όλο το σωζόμενο σήμερα ισόγειο τμήμα μέχρι την κλίμακα ανόδου. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγούμαστε από την παρατήρηση ότι τα γωνιακά υποστυλώματα καταλήγουν απευθείας στο ξύλινο δοκάρι της οροφής του ισογείου, ενώ στα ενδιάμεσα παρεμβάλλεται οριζόντιο ξύλο με φαλτσογωνιές, το «μπασονούκι». Η λογική αυτή επαναλαμβάνονται και στα ενσωματωμένα υποστυλώματα στην ανατολική όψη του κλειστού σήμερα ισογείου, στο οποίο επιπλέον τα υλικά πληρώσεως είναι από διαφορετικά υλικά (εικ. 21, 22).

Εικ. 19 ΝΑ κτήριο. Η κομμένη στέγη που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το κτήριο εκτεινόταν δυτικά και βόρεια. Διακρίνεται η φραγμένη πόρτα και τα επιχρίσματα στην τυφλή σήμερα όψη.

Εικ. 20 ΝΑ κτήριο. Η φραγμένη πόρτα στο ισόγειο

Εικ. 21 ΝΑ κτήριο. Δια κρίνεται η ένωση των υποστυλωμάτων με το ξύλινο δοκάρι.

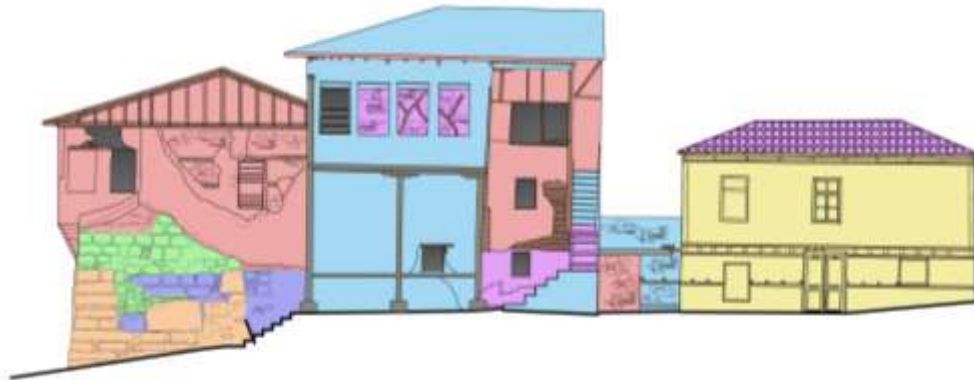

Εικ. 22 ΝΑ κτήριο. Λεπτομέρειες από τα ενσωματωμένα υποστυλώματα και η σκάλα ανόδου

Στον όροφο, το ΝΑ τμήμα του, όπως αναφερθήκαμε, διασώζει σε αρκετό βαθμό την αρχική του μορφή, ενώ το βόρειο, μετά την καθαίρεση του υπολοίπου τμήματος, φράχθηκε πρόχειρα με ευτελή υλικά, για να δημιουργηθούν ωφέλιμοι χώροι. Εκτιμούμε ότι και το φραγμένο σήμερα πρόχειρα τμήμα του ορόφου ήταν χαγιάτι, το οποίο συνεχιζόταν και βορειότερα, προς την άλλη πλευρά της σκάλας, παρατηρώντας κάποια σωζόμενα στοιχεία και συγκρίνοντας με Βεριοιώτικα σπίτια της ίδιας εποχής. Τα στοιχεία αυτά είναι οι φαρδιές κατακόρυφες σανίδες με αρμοκαλύπτρες που καλύπτουν το ποδιά του πρόχειρα φραγμένου ανοίγματος ψηλότερα και τα ξύλινα υποστυλώματα στην περιοχή αυτή, μερικά από τα οποία ενδεχομένως να ανήκουν στην αρχική φάση (εικ. 22). Για το κατεστραμμένο σήμερα τμήμα του ορόφου, δεν διαθέτουμε στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αναπαράσταση της οργάνωσής του.

Η ημερομηνία ανέγερσης και αυτού του κτηρίου δεν είναι γνωστή. Η μορφή των ξύλινων πλαισίων των παραθύρων, με τη χαρακτηριστική κορνίζα στην απόληξή τους και η γωνιακή ξύλινη παραστάδα στη ΝΑ γωνία με το χαρακτηριστικό επίκρανο παραπέμπουν στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα (εικ. 21). Τα στοιχεία αυτά τα συναντάμε σε πολλά σπίτια στη Βέροια που χρονολογούνται σε αυτή την περίοδο. Θα τολμούσαμε όμως να ισχυριστούμε ότι το κτήριο ίσως είναι παλαιότερο και ενδεχομένως να ανάγεται ακόμα και στον 18^ο αιώνα, στηριζόμενοι στην έντονη προεξοχή της στέγης κυρίως και στα πολλά χαγιάτια που διέθετε. Θεωρούμε δηλαδή πιθανό, κατά τη φάση που καθαιρέθηκε το μεγαλύτερο τμήμα, να ανακαινίσθηκε η όψη αυτή στο πνεύμα της εποχής.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τα στοιχεία που εντοπίσαμε και παραθέσαμε αναλυτικά παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην αρχική φάση του κτηρίου ανήκουν το νότιο τμήμα του, ο μεσότοιχος, το κλιμακοστάσιο και το ξύλινο στηθαίο της βόρειας όψης. Σε ενδιάμεσο στάδιο κλείστηκε με μπαγδατί το μεσοπάτωμα και πολύ αργότερα κλείστηκε και το μικρό ισόγειο τμήμα.

Σχ. 7. Ανατολική όψη συγκροτήματος. Οικοδομικές φάσεις

5.4 ΒΑ κτήριο

Το τρίτο κτήριο, σύμφωνα με την οργάνωση και τη μορφή του τοποθετείται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Δεν έχει υποστεί αλλαγές, εκτός και αν πίσω από το πιθανόν μεταγενέστερο επίχρισμά του να κρύβονται κάποια φραγμένα ανοίγματα. Η μόνη εμφανής επέμβαση σε αυτό είναι η ανανέωση της επικάλυψης της στέγης με νέα, η οποία τοποθετήθηκε πάνω στο πέτσωμα της αρχικής, διατηρώντας έτσι τον σκελετό της αρχικής στέγης. Το κτήριο αυτό δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ούτε αρχιτεκτονικά, ούτε ιστορικά, παρά μόνο ως κτήριο συνοδείας των άλλων δύο.

6. ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ

Τα κτήρια του συγκροτήματος, μαζί με τα παρακείμενα κτήρια επί του τείχους της πόλης, το ίδιο το τείχος και το αναστηλωμένο κτήριο του βυζαντινού μουσείου συνιστούν ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον σύνολο και ιστορικά και αισθητικά.

Από ιστορικής πλευράς, στο σύνολο αυτό προβάλλεται η ιστορική συνέχεια, μέσα από την πλούσια οικοδομική στρωματογραφία, που ξεκινά από τους ελληνιστικούς χρόνους και φθάνει μέχρι τις μέρες μας, η πολυπολιτισμικότητα και η διαθρησκευτικότητα που χαρακτηρίζει την πόλη (χριστιανοί, μουσουλμάνοι), όψεις από την καθημερινή ζωή και τις δραστηριότητες, (όπως άμυνα, θρησκεία, διοίκηση, μεταποίηση, κατοίκηση).

Αισθητικά, το συγκρότημα ως σύνολο είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό από την αυλή του μουσείου, ενώ εντοπίζουμε διαβαθμίσεις στα επιμέρους στοιχεία, όπως ήδη φάνηκαν στην αναλυτική τεκμηρίωσή του.

Ως προς την πόλη, το συγκρότημα αποτελεί σημείο αναφοράς, καταγεγραμμένο στη συνείδηση ως ένα σύνολο γοητευτικό και επιβλητικό, το οποίο έχει εμπνεύσει ζωγράφους και φωτογράφους της περιοχής, αλλά και μαθητές σχολείων, οι οποίοι πολύ συχνά το επιλέγουν ως θέμα σε εργασίες τους.

Κατασκευαστικά αποτελούν τυπικές κατασκευές της εποχής τους, χωρίς ιδιαιτερότητες και σε πολύ κακή κατάσταση αρκετές ξυλοκατασκευές. Ομοίως, η εσωτερική οργάνωση των κτηρίων είναι τυπική και χωρίς ιδιαίτερο διάκοσμο.

Ιδιαίτερα ζητήματα εγείρονται ως προς την ακεραιότητα της βόρειας όψης του ΝΔ κτηρίου και ως προς την ακεραιότητα του ΝΑ κτηρίου συνολικά.

Τέλος, πρόβλημα αποτελούν η εξαιρετικά υποβαθμισμένη βόρεια όψη και η αυλή του συγκροτήματος.

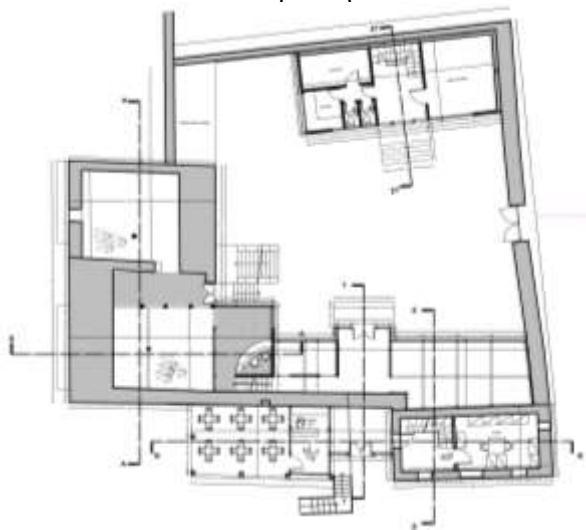
Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, εξαιρουμένου του πύργου, ότι πιο σημαντικά στοιχεία αποτελούν η εικόνα – όψεις και η ιστορία των κτηρίων, παρά η κατασκευή και η διαρρύθμισή τους. Θα μπορούσαμε επομένως να διατηρήσουμε μόνο τις όψεις;

Όπως αναφερθήκαμε, η Βέροια διασώζει σήμερα παραδοσιακούς θύλακες και διάσπαρτα κτήρια της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, τα οποία σταδιακά χάνονται ή αλλοιώνονται. Με την έννοια αυτή, σε

λίγα χρόνια, κινδυνεύει το τυπικό να γίνει σπάνιο, το σύνηθες να γίνει ιδιαίτερο. Επιπλέον, στα δύο παλαιότερα κτήρια, το ΝΔ και το ΝΑ είναι εμφανής η μετάβαση της αρχιτεκτονικής στη Βέροια από παραδοσιακά σε πιο λόγια πρότυπα και αυτό δεν αφορά μόνο τις όψεις. Στο πλαίσιο αυτό, η διατήρηση και προβολή της κατασκευής και της εσωτερικής διαρρύθμισης των δύο αυτών κτηρίων αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

7. ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

Η ανάλυση των αξιών του κτηρίου κάνει σαφές το περίγραμμα των επεμβάσεων. Τα θέματα που τίθενται παραπέρα αφορούν στον τρόπο συμπλήρωσης των κενών, στον τρόπο ενοποίησης των τριών κτηρίων για την εξασφάλιση της εσωτερικής επικοινωνίας τους, στη χωροθέτηση νέων κατασκευών για την κάλυψη σε ωφέλιμη επιφάνεια των αναγκών του μουσείου και στην αρχιτεκτονική γενικά όλων αυτών των νέων προσθηκών.

Σχ. 8 Στάθμη 1 Πρόταση

Σχ. 9 Στάθμη 2 Πρόταση

Στηριζόμενοι στην ανάλυση που προηγήθηκε και στα χαρακτηριστικά του κάθε κτηρίου οι νέες, χρήσεις που αποδίδονται κατανέμονται ως εξής:

Ο πύργος και ημιπύργος του ΝΔ κτηρίου, δεδομένου ότι πρόκειται στην ουσία για αρχαιολογικό χώρο, προτείνεται να διαμορφωθεί κατάλληλα, ώστε να είναι επισκέψιμος από το ευρύ κοινό. Στην κατοικία από πάνω προτείνεται να τοποθετηθούν γραφεία.

Το ΝΑ κτήριο είναι αυτό με τη μικρότερη ωφέλιμη επιφάνεια, την πιο ιδιόμορφη διαρρύθμιση και την καλύτερη θέα προς τον κάμπο. Επιπλέον, είναι το μόνο που έχει δυνατότητα άμεσης προσπέλασης προς την αυλή του μουσείου, με την κατάλληλη διαμόρφωση μπροστά από αυτό, και παράλληλα μπορεί να λειτουργεί ανεξάρτητα. Κρίνεται ως το καταλληλότερο να μετατραπεί σε αναψυκτήριο του μουσείου.

Στο τρίτο κτήριο προβλέπεται στο ισόγειο, δεδομένου του χαμηλού ύψους του, να τοποθετηθεί το αρχείο της Εφορείας. Η τοποθέτηση του αρχείου στο ισόγειο έχει επιπλέον το πλεονέκτημα ότι τα μεγάλα φορτία που συνεπάγεται θα μεταφέρονται απευθείας στο έδαφος.

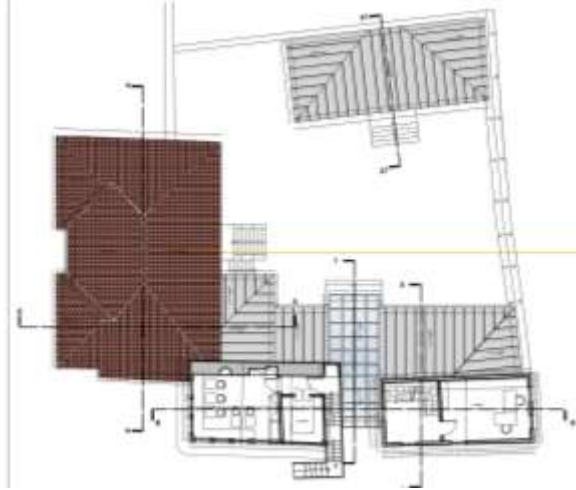
Στην ίδια λογική, οι τροποποιήσεις, συμπληρώσεις των κτηρίων αυτών προτείνονται ως ακολούθως:

5.1 ΝΔ κτήριο και πύργος

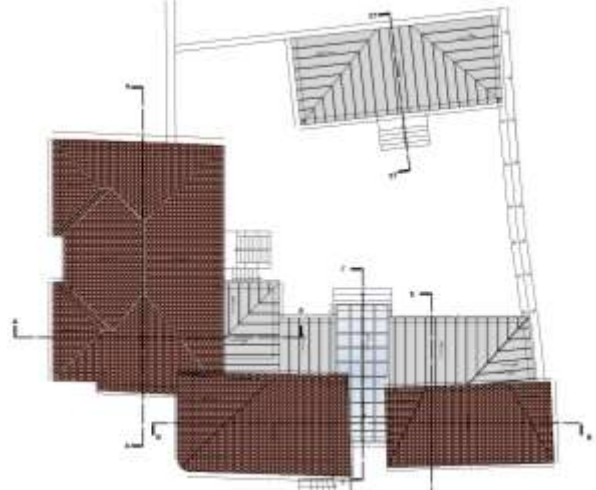
Στον πύργο, αφού προηγηθεί αρχαιολογική έρευνα, προβλέπονται στερεώσεις και εργασίες ανάδειξης. Ο χώρος υποδοχής προτείνεται να τοποθετηθεί σε προσθήκη νέου κτηρίου, όπως αναλυτικότερα περιγράφεται παρακάτω.

Στον όροφο προβλέπεται η απομάκρυνση όλων των μεταγενέστερων χωρισμάτων και η προβολή της αρχικής οργάνωσης του χώρου. Επιμέρους χωρίσματα θα κατασκευασθούν από ελαφρά και διαφανή υλικά. Οι τρεις όψεις (νότια, ανατολική, δυτική) που διατηρούν την ακεραιότητά τους αποκαθίστανται στην αρχική τους μορφή. Στη βόρεια όψη που είναι εξαιρετικά αλλοιωμένη και υποβαθμισμένη, το

δυτικό τμήμα της αποκαθίσταται στην αρχική του μορφή, καθώς διατηρούνται τα ίχνη των αρχικών ανοιγμάτων. Η κεντρική είσοδος διατηρείται στη μεταγενέστερη μορφή της, καθώς δεν γνωρίζουμε τις διαστάσεις της αρχικής και επιπλέον, η μεταγενέστερη δεν δημιουργεί αισθητικό πρόβλημα. Το ανατολικό τμήμα της όψης είναι τελείως κατεστραμμένο και δεν υπάρχουν πληροφορίες για την αρχική του μορφή. Προτείνεται στη θέση αυτή να κατασκευασθεί προσθήκη στον όγκο περίπου της σημερινής, από μεταλλικό σκελετό, δηλαδή ένα χαμηλό διώροφο κτίσμα στο ισόγειο του οποίου θα τοποθετηθεί ο χώρος υποδοχής του κοινού στον αρχαιολογικό χώρο και στον όροφο βοηθητικοί χώροι και διάδρομος επικοινωνίας με τα υπόλοιπα κτίρια του συγκροτήματος (σχ. 8, 9).

Σχ. 10 Στάθμη 3. Πρόταση. Μοναδικό δάπεδο του ΝΑ κτηρίου (αριστερά) τοποθετείται το καθιστικό του κυλικείου και δίπλα η κουζίνα. Στον όροφο του ΒΑ κτηρίου ένα ακόμα γραφείο

Σχ. 11 Στάθμη 4. Πρόταση. Διακρίνονται οι προσθήκες από τα υφιστάμενα κτήρια (τα κεραμοσκεπή).

Σχ. 12 Νότια όψη. Αποτύπωση

Σχ. 13 Νότια όψη. Πρόταση

5.2 ΝΑ κτήριο

Παρουσιάζει τις μεγαλύτερες δυσκολίες, ως προς τις συμπληρώσεις, και παράλληλα είναι ιδιαίτερα γοητευτικό στη μορφή που διατηρείται. Με βάση την τεκμηρίωση, οι προτεινόμενες επεμβάσεις έχουν ως στόχο την ανάδειξη της αρχικής μορφής του τμήματος που διασώζεται, τη διατήρηση της εικόνας του κομμένου κτηρίου και το διαχωρισμό κάθε νέας προσθήκης, απαραίτητης για τη λειτουργία του με σύγχρονα υλικά και κατασκευές.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η καθαίρεση του ισογείου και του μεσοπατώματος και στη θέση τους η προσθήκη νέας κατασκευής, ανεξάρτητης, από μέταλλο και γυαλί, ώστε να εξασφαλίζει τη διαφάνεια και το σύνολο να παραπέμπει σε ημιυπαίθριο χώρο. Στο ισόγειο τοποθετείται μικρό αναψυκτήριο το οποίο θα εξυπηρετεί στην ουσία τραπεζάκια στον ημιυπαίθριο χώρο (σχ. 8). Στο μεσοπάτωμα τοποθετούνται οι χώροι υγιεινής και μικρή αποθήκη. Για να εξασφαλίζεται η αδιαφάνεια, προτείνεται μπροστά από το γυαλί να τοποθετηθεί ξύλινη ελαφρά κατασκευή με οριζόντιες περσίδες, μικρού

πλάτους. Στον όροφο, στο γωνιακό δωμάτιο (καθιστικό κυλικείου) διατηρείται και συμπληρώνεται το μιντέρι, αποκαθίσταται το αρχικό τζάκι και συντηρείται η μουσάντρα (σχ. 10). Στο τμήμα του ορόφου, που κατά την γνώμη μας ήταν αρχικά χαγιάτι, προτείνεται η αποκατάσταση του στηθαίου του και στην όψη με κατακόρυφες φαρδιές σανίδες, όπως διασώζονται στο πλαϊνό τμήμα, και το κλείσιμο του με υαλοστάσιο. Στο χώρο αυτό προβλέπεται να λειτουργεί μικρή κουζίνα. Το πέτρινο και το ξύλινο τμήμα του κλιμακοστασίου που διατηρούνται θα αποκατασταθούν και το ελλείπον τμήμα θα κατασκευασθεί ξύλινο. Το κιγκλίδωμα που θα προστεθεί προτείνεται να είναι από ράβδους ανοξείδωτου χάλυβα. Με απλή γυάλινη πόρτα θα ασφαλίσει ο όροφος στην είσοδό του.

Σχ. 13 Ανατολική όψη. Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης.

Σχ. 12 Ανατολική όψη. Πρόταση

Το βόρεια τμήμα της στέγης που προεκτείνεται ως πρόβολος πάνω από το κλιμακοστάσιο και το οποίο σήμερα στηρίζεται σε αντηρίδες, προβλέπεται στην αποκατάστασή του να ακολουθηθεί η ίδια πρακτική, να κατασκευασθούν δηλαδή νέες αντηρίδες που θα το στηρίζουν, ώστε να αποφευχθεί η κατασκευή κατακόρυφων μεγάλου ύψους υποστυλωμάτων. Το τμήμα του σκελετού της στέγης που προβάλλεται στη βόρεια και στη δυτική όψη, προτείνεται να διατηρηθεί ορατό και να κλειστεί με διπλούς υαλοπίνακες σε μεταλλικό σκελετό, ώστε να διατηρηθεί η εικόνα του κομμένου κτιρίου. Στην ίδια λογική, στη δυτική τυφλή όψη προτείνεται να διατηρηθεί εμφανής η λιθοδομή και όλα τα ξύλινα στοιχεία που προβάλλονται (ζωνάρια, δοκοί πατωμάτων, κλπ.), τα οποία θα συντηρηθούν κατάλληλα και να διανοιχθεί το φραγμένο άνοιγμα που οδηγούσε στο πίσω τμήμα του κτιρίου, και να προστατευθεί με διπλό υαλοπίνακα.

5.3 ΒΑ κτήριο

Στο κτήριο αυτό, εάν κρίνουμε από τη γεωμετρία της στέγης, οι εσωτερικοί τοίχοι δεν θα πρέπει να είναι φέροντες. Όπως ήδη αναφέραμε, το κτήριο αυτό είναι αδιάφορο. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η κατέργηση του ενός από τους δύο εσωτερικούς τοίχους, ώστε να δημιουργηθούν επαρκών διαστάσεων χώροι. Η σκάλα καταργείται και τοποθετείται νέα στο νότιο δωμάτιο. Η είσοδος στην ανατολική όψη διατηρείται, αλλά θα παραμείνει κλειστή και διανοίγεται νέα είσοδος στη θέση του

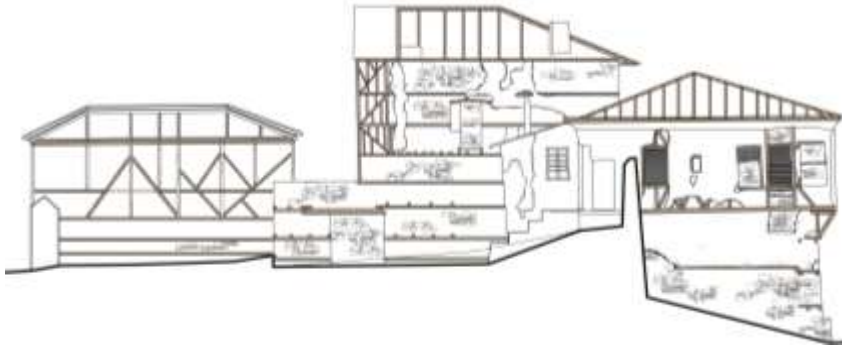
νότιου ισόγειου παραθύρου, ώστε να εξασφαλίζεται η εσωτερική επικοινωνία και του κτηρίου αυτού με το υπόλοιπο συγκρότημα

5.4 Νέες κατασκευές

Οι νέες κατασκευές αποσκοπούν στην ενοποίηση του συγκροτήματος, ώστε να δίνεται η δυνατότητα της εσωτερικής επικοινωνίας των επιμέρους κτηρίων, και στην αύξηση των ωφέλιμων χώρων για την άρτια λειτουργία του. Στις νέες κατασκευές τοποθετούνται η βιβλιοθήκη, επιπλέον χώροι γραφείων και οι βοηθητικοί χώροι.

Η χωροθέτηση, η γεωμετρία και τα υλικά κατασκευής τους επιλέχθηκαν με κριτήριο την ήπια ένταξή τους στο σύνολο και την εξασφάλιση της εσωτερικής επικοινωνίας των υφισταμένων κτηρίων.

Στον αύλειο χώρο του συγκροτήματος διαπιστώνεται ότι η ανατολική πλευρά του διαμορφώνεται από τις τυφλές όψεις των δύο κτηρίων. Επιλέχθηκε η τοποθέτηση ισόγειων ελαφρών κατασκευών, σε επαφή με τις τυφλές αυτές όψεις. Η επιλογή αυτή αναβαθμίζει την πλευρά αυτή της αυλής, χωρίς να εξαφανίζει τα υφιστάμενα κτήρια, καθώς εξασφαλίζει την κλιμάκωση των όγκων νέων και παλαιών κτηρίων. Επιπλέον επιτρέπει την ενοποίηση των τριών κτηρίων και την εσωτερική κυκλοφορία με τη διάνοιξη της υφιστάμενης φραγμένης πόρτας, πλάτους 2m, που οδηγούσε αρχικά στους πίσω χώρους του ΝΑ κτηρίου. Η επιλογή αυτή αποκτά έτσι και μια συμβολική σημασία, καθώς θέτει σε επαναλειτουργία το παλιό άνοιγμα και δίνει την έννοια του βάθους και της συνέχειας, πίσω από το «κομμένο» κτήριο.

Σχ. 13 Δυτική όψη. Αποτύπωση

Σχ. 14 Δυτική όψη. Πρόταση

Μία επιπλέον κατασκευή τοποθετείται στη ΒΔ γωνία της αυλής, σε επαφή με τον τοίχο περιφραξης και την τυφλή όψη νεόδμητης οικοδομής, για να καλύψει τις ανάγκες σε κύριους και βοηθητικούς χώρους του μουσείου. Η κατασκευή αυτή αποτελείται από υπερυψωμένο ισόγειο και ημιυπόγειο. Το ύψος της δεν λειτουργεί ανταγωνιστικά με το υπερυψωμένο ισόγειο του παρακείμενου ΝΔ κτηρίου, το οποίο είναι ψηλότερο, και επιπλέον κλιμακώνει τους όγκους των όμορων κτιρίων προς την πλευρά αυτή της οδού Ρήγα Φεραίου.

